

Uloga slikovnice u razvoju dječjeg govora

Linardić, Klara

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:189799>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Vanjska naslovnica (završni rad)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

KLARA LINARDIĆ

ULOGA SLIKOVNICE U RAZVOJU DJEČJEG GOVORA

Završni rad

Pula, rujan, 2018.

Unutarnja naslovnica (završni rad)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

KLARA LINARDIĆ

ULOGA SLIKOVNICE U RAZVOJU DJEČJEG GOVORA

Završni rad

JMBAG: 0303062156, izvanredni student

Studijski smjer: Stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Govorno izražavanje

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Lingvistika

Mentor: Irena Mikulaco, prof. pred.

Pula, rujan, 2018.

Sažetak

Slikovnica je prva djetetova knjiga. Ona uvelike pridonosi djetetovom razvoju te odgoju i obrazovanju u djetetovom životu. Između ostalog, pridonosi i govoru djeteta.

Govor je temelj komunikacije, stoga korištenje slikovnice od najranije dobi pomaže djetetu pri boljem, kvalitetnijem i razumljivijem govoru. Aktivnosti s djecom u kojima je uključena slikovnica ima veliki značaj.

Uloga slikovnica je bitna jer potiče djetetovu maštu i kreativnost, potiče na istraživanje, postavljanje pitanja i razgovaranje sa vršnjacima i s odraslima o temi, što uvelike pridonosi djetetovom govoru i rječniku. Djeca tako stječu naviku korištenja knjiga i čitanja.

Ključne riječi: slikovnica, govor, čitanje, aktivnosti s djecom, razvoj

Summary

Picture book is children`s first book. It has huge influence on child`s development, upbringing and education. Not only that, but it also impacts the speech.

Speech is the base for communication, which is why using the picture book in young age helps the child with better understanding and speaking. Activities that contain the picture book have a tremendous affect.

The role of picture books are important because it encourages imagination, creativity, research, and talking to peers and grown ups, that influences child`s vocabulary and grammar. This way, they make a habit of reading the books.

Keywords: picture book, speech, reading, activity, development

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Slikovnica	7
2.1. Pojam slikovnice	7
2.2. Funkcije slikovnice	8
2.3. Vrste slikovnica	9
2.3.1. Slikovnice s obzirom na dob djeteta	11
3. Govor	15
3.1. Razvoj govora od rođenja do sedme godine	16
4. Čitanje	21
4.1. Vanjski preduvjeti za razvoj čitanja	22
4.2. Unutarnji preduvjeti za razvoj čitanja	27
5. Izrada slikovnice s djecom predškolske dobi	29
5.1. Tijek aktivnosti	44
6. Intervju s roditeljem	47
7. Zaključak	50
Literatura	51

1.Uvod

U ovom završnom radu na temu „Uloga slikovnice na razvoj dječjeg govora“, ključni pojmovi su slikovnica i razvoj dječjeg govora. U potpoglavlju „Pojam slikovnice“ objasnila sam općenite činjenice o slikovnici. Kako bih razradila poglavlje „Slikovnice“, u potpoglavljima „Funkcije slikovnice“, „Vrste slikovnice“ i „Slikovnice s obzirom na dob“ objasnila sam čemu služe slikovnice, kako izgledaju slikovnice za određenu dob, što djeca primjenom slikovnica razvijaju i slično. Slikovnicom djeca razvijaju govor. U temi „Uloga slikovnice na razvoj dječjeg govora“, uz pojam slikovnice, ključan pojam je i govor.

U poglavlju „Govor“ objasnila sam što je govor i tko je sve pomaže djetetu kako bi ono govorilo razumljivo i jasno te naučilo govoriti kvalitetnije i brže. U potpoglavlju „Razvoj govora od rođenja do pete godine života“ objasnila sam razvoj govora kod predškolske djece. U potpoglavlju „Unutarnji i vanjski poticaji u razvoju govora“ objasnila sam, uz pomoć literature, shemu razvoja govora.

Glavni posrednik između pojma *slikovnica* i pojma *govor* je pojam *čitanje*. U poglavlju „Čitanje“ objasnila sam što je čitanje i čemu nam čitanje služi. U potpoglavlju „Vanjski preduvjeti za razvoj čitanja“ objasnila sam da su obitelj i dječji vrtić glavni vanjski preduvjeti djece za razvoj čitanja, dok sam u potpoglavlju „Unutarnji preduvjeti za razvoj čitanja“ objasnila što je Brocino područje mozga, Wernickeovo područje, Dejerinovo područje i fuziformni girus. Oni su bitni moždani sustavi za čitanje.

Kao glavnu aktivnost ovoga završnog rada, izradila sam slikovnicu s djecom predškolske dobi. Tekst i ilustracije osmislili smo zajedno pod naslovom „Kako je zeko Hop našao proljeće“. Slikovnicu sam izradila kako bih saznala na koji način slikovnica utječe na razvoj govora.

Uz glavnu aktivnost, izrade slikovnice, obavila sam i intervju, odnosno kratki razgovor s roditeljem djeteta o primjeni slikovnice. Iz razgovora s roditeljem zaključila sam kako slikovnica ima veliku ulogu u razvoju govora.

Na kraju rada, napisala sam svoje zaključno mišljenje temeljeno na naučenim činjenicama, uporabi literature i aktivnostima koje sam obavljala s djecom.

2. Slikovnica

2.1. Pojam slikovnice

Slikovnica je prva knjiga koju dijete počne proučavati i čitati. Ima poseban utjecaj na čovjeka jer je to prva knjiga u njegovu životu. Dijete se susreće s književnošću po prvi put i upravo je slikovnica glavni posrednik u tome. S razlogom se govori o nečijim prvim trenucima, primjerice prvim djetetovim koracima, prvoj riječi, prvoj ljubavi. I slikovnica ima veliko značenje kod svakog čovjeka upravo zato što je ona prva dječja knjiga.

„Slikovnica nije čista književna vrsta, nego kombinacija likovnog i književnog izraza“ (Crnković, Težak: 2002). U slikovnici je bitan i tekst i ilustracija. Bez ilustracije slikovnica ne bi imala svoje značenje. Djeci je ilustracija bitna, pogotovo predškolskoj djeci, koja gledajući i proučavajući ilustracije već u ranoj dobi na jednostavan način uče najosnovnije pojmove.

Slikovnica predstavlja zbir malenih slika, odnosno minijatura ili bolje rečeno, ilustracija. „Ilustracija određuje slikovnicu i daje joj karakter. Slikovnice vrednujemo, dakle, prvenstveno kroz njihovu temeljnu odliku, kroz sliku. Bitna okolnost u kojoj nastaje ilustracija, bez obzira na to crta li umjetnik, slika, fotografira, kolažira ili radi na drugi način, namjenjuje li rad djeci ili odraslima, jest činjenica da ga na slikanje potiče priča, stih, ugođaj, raspoloženje ili slika koja navire iz umjetnosti riječi“ (Hlevnjak 2000: 7). Način na koji je ilustracija naslikana ili fotografirana daje posebnost slikovnici. Gledajući ilustracije redosljedom točno možemo iščitati što nam ilustracija želi prikazati. Svaka ilustracija prikazuje raspoloženje, bila to tuga, sreća, ljutnja i nešto drugo. Također, prikazuje vrijeme i mjesto radnje, likove i slično. „Ilustrator je kreator-interpretator: Slušajući prozu ili poeziju prije ostalih, on je prosvjetljuje slikom i tumači na svoj način“ (Hlevnjak 2000: 7). Čitajući tekst koji ima poseban ugođaj i poruku koja utječe na dijete, ilustrator može od ilustracije napraviti umjetnost. Zanimljivo je to što nam ilustracija daje jači ugođaj i emocije nego tekst. Ipak, u kombinaciji s tekstom daje nam savršenu priču.

Ilustratori imaju tešku ulogu u ilustriranju slikovnica. Oni imaju svoju sliku i doživljaj određenog teksta slikovnice pa svojom interpretacijom ograničavaju slobodu čitateljeve interpretacije. „Potreba za tim otvorenim prostorom, razlog je

dugogodišnjem naporu likovnih pedagoga da prvi dječji udžbenici, odnosno slikovnice, budu oslikane od vrsnih umjetnika“ (Hlevnjak 2000: 7). Učenje prvih i osnovnih pojmova djeci olakšava učenje u govornom smislu, u značenju tog pojma, u apstraktnom mišljenju.

Iako je ilustracija presudna u slikovnici i slika ima veći i bolji dojam na čovjeka, ilustrator ne nastupa prvi u izradi slikovnice, već, najčešće, on nastupa na kraju. „Ipak, rijetko je ilustrator prvi na potezu kao u fotoreportaži ili u prvim pojmovnim slikovnicama“ (Hlevnjak 2000:9). Kada bi ilustrator bio prvi na potezu, autor teksta bi bio ograničen zbog ilustracije, no gledajući minijature, autor teksta bi mogao štošta napisati. Jedna slika ili ilustracija može „dati“ čitatelju priču, što povezujemo s razvojem govornih sposobnosti.

„Slikovnica je u načelu, kratka, tematski može biti vrlo raznolika, a po doživljaju i namjeni je umjetnička ili poučna“ (Crnković, Težak: 2002). Ona je knjiga u djetetovim očima. U početku, slikovnicu koriste kao igračku što je vrlo bitno za djecu, a predškolska djeca najbolje uče kroz igru. Kroz igru će se zainteresirati i na kraju će stvoriti i naviku korištenja slikovnice, a kako sam već navela, slikovnica je bitna jer dijete tako ima prvi doticaj s književnošću što pridonosi kasnije razvoju djeteta, a kasnije i odrasle osobe.

2.2. Funkcije slikovnice

Slikovnica ima nekoliko bitnih i osnovnih funkcija koje pridonose djetetovom razvoju, a pridonose i u odgoju i obrazovanju predškolske djece.

Spomenut ću informacijsku-odgojnu skupinu gdje dijete u slikovnici pronalazi odgovore na pitanja iz vlastitog života i sadržaja u priči, odnosno slikovnici. „Dijete će postepeno naučiti, da je knjiga izvor znanja iz čega valja crpiti“ (Čačko 2000: 15). Dijete će na kvalitetan, lakši i bolji način naučiti i shvatiti stvari, pojave te odnose među stvarima i promjenama.

Kada govorimo o spoznajnoj funkciji, djetetu slikovnice omogućavaju da potvrdi činjenice o onome što je već znalo. „Dijete pomoću slikovnice provjerava svoje

spoznaje i znanja o stvarima, odnosima, pojavama, dobiva sigurnost da su njegove spoznaje i iskustva ispravni i da su njegovi stavovi adekvatni“ (Čačko 2000: 15).

Slikovnica ima iskustvenu funkciju. Dijete stječe iskustvo, odnosno upoznaje okolinu koja ga okružuju. Usvaja pojmove i procese različitih pojava, stvari i sl. Primjerice, domaće životinje, društvo, dvorište... Dijete jedino preko knjige (slikovnice), televizije i ostalih prijenosnika može saznati o općepoznatim stvarima u različitim generacijama.

U slikovnici je vrlo bitna estetska funkcija jer u djetetu izaziva sreću i emociju ugone. Slikovnica koja izgleda lijepo i privlačno, ugodnih je boja i lijepih oblika, u djetetu izaziva osjećaj sreće. Pri prvom pogledu na slikovnicu, dijete će prije posegnuti za slikovnicom koja mu se sviđa. „Razvija se u djetetu osjećaj ljepote, djeluje na njegovu pamet, ali i na osjećaj, izaziva u njemu emocije, ne ostavlja ga hladna i nehajna prema svijetu“ (Čačko 2000: 16).

Ono što je za djecu jako bitno je da slikovnica ima i zabavnu funkciju. Dijete će se s knjigom igrati. „Trenuci provedeni uz knjigu ne smiju biti dresura, koja bi djetetu knjigu učinila dosadnom i odbojnom“ (Čačko 2000: 16). Dijete jedino kroz igru može naučiti i jedino tada će ga zanimati i dalje će postavljati pitanja. Ako djetetu pristupimo bez igre, ono će biti nezainteresirano te se neće kvalitetno i uspješno razvijati, a cilj svakog roditelja, skrbnika i odgajatelja, a na kraju krajeva i svakog čovjeka, je da dijete izraste u cjelovitu ličnost.

2.3. Vrste slikovnica

Prema količini teksta razlikujemo čiste slikovnice, slikovnice praćene tekstem i slikovnice na prijelazu u knjigu. Čiste slikovnice su slikovnice bez teksta i bez riječi. Jednostavne su, likovno su jasne, bez suvišnih detalja. U čistim slikovnicama prevladavaju osnovne boje. Pod čistim slikovnicama, možemo svrstati slikovnicu *leporello*.

Slika 1: Izrada *leporello* slikovnice

Leporello su slikovnice u obliku harmonike namijenjene najmlađoj djeci. Sastoji se od šest do deset stranica koje se mogu raširiti i sklopiti u prvobitno stanje. Svaka stranica je jedna likovna cjelina ilustrirana s obje strane. Ilustracije temama potiču dijete na govorno izražavanje, stoga tekst nije poželjan, no potrebna je pomoć odrasle osobe, roditelja ili odgajatelja koja će dijete poticati i zajedno s njim sudjelovati u otkrivanju svijeta prve knjige.

Slikovnice praćene tekstem su slikovnice u kojima je tekst jasan, kvalitetan i razumljiv. Imaju kvalitetnu ilustraciju. U slikovnici praćenoj tekstem ilustracije su jasne i prevladavaju te tako imaju jači utjecaj na djecu.

Slikovnice na prijelazu u knjigu namijenjene su predškolskoj djeci, odnosno djeci koja uskoro kreću u školu. Djeci se takve slikovnice nude, odnosno slikovnice na prijelazu u knjigu, kao priprema za školu u koju će uskoro krenuti. Ove vrste slikovnice su bitne jer postepeno dijete pripremaju za školu te djeca postepeno stječu naviku rada, odnosno čitanja, razgledavanja knjiga, proučavanja i slično. Imaju elemente knjige, ali i slikovnice, jer imaju bogato ilustrirane sadržaje.

2.3.1. Slikovnice s obzirom na dob djeteta

Kod odabira slikovnica, odgojitelji i roditelji trebaju paziti kakvu će slikovnicu ponuditi djetetu. Trebaju voditi računa o psihofizičkim karakteristikama djeteta koje se razlikuju s obzirom na dob djeteta.

Ako djetetu ponudimo slikovnicu koja nije namijenjena njegovu uzrastu, ono je neće razumjeti niti će ga ona zainteresirati. Primjerice, ako dvogodišnjem djetetu ponudimo slikovnicu koja je primjerena djetetu u dobi od 5 godina, ono je neće razumjeti ili ako petogodišnjem djetetu ponudimo slikovnicu koja je primjerena djetetu u dobi od 2 godine, slikovnica ga neće interesirati.

Ipak, sve ovisi o pojedincu i o djetetovim sposobnostima, odnosno o tome koliko dijete koristi slikovnicu i o njegovim iskustvima sa slikovnicom.

Jaslička dob, odnosno dob do druge godine je najčešće dob gdje se slikovnice definiraju kao knjiga slika namijenjena djeci u dobi kada još nisu ovladali umijećem čitanja. Za razliku od riječi i govora, jezik slika je primaran i univerzalan. Najmlađem uzrastu namijenjene su slikovnice bez teksta sa slikama ili fotografijama preko cijele stranice. Najčešće se na svakoj stranici nalazi jedna slika predmeta ili bića iz neposredne okoline, primjerice igračka, biljka, životinja, odjevni predmet i slično. Ilustracije u slikovnicama za najmlađu dob imaju likovnu čistoću, čistih su linija i boja, a trebaju biti umjetnički vrijedna s obzirom da se od najranije dobi formira estetski i likovni senzibilitet. Kako bi dijete naučilo pojmovno određenje i značenje nekog predmeta, biljke ili životinje, ilustracija treba biti jednostavna i čista. U prvim slikovnicama kao najjednostavnijim knjigama nisu potrebne riječi. Ponekad se, međutim, može pronaći pokoji primjer igre jezikom koji je izražen u ritmu ili rimi. Ovakve slikovnice su dobro opremljene i oblikovane tako da omogućuju svakom djetetu lako i jednostavno korištenje slikovnice u mlađim danima. Najčešće su od tvrdog kartona, plastike, tkanine ili drugih materijala. Slikovnice za jasličku dob oblikovane su u format koji je na granici knjige i igračke. Djeca u jasličkoj dobi proučavaju dodir, vidom, sluhom, njuh, odnosno svim osjetilima, igraju se i zbog toga je potrebno da slikovnica bude knjiga i igračka. Djeca će kroz igru upoznati knjigu i s vremenom će ju lakše prihvatiti, ne samo kao igračku, već kao stvar iz koje mogu nešto naučiti i saznati što ih zanima. Slikovnice za jasličku dob moraju biti veličine koja će odgovarati veličini dječje ruke.

Slika 2: Slikovnice za jaslčku dob

Djeci u dobi od dvije do tri godine treba ponuditi slikovnice koje imaju pravi oblik knjige, s tvrdim kartonskim listovima i sa zaobljenim uglovima knjige kako se dijete ne bi ozlijedilo. Ovakve slikovnice su najčešće plastificirane kako bi mogle duže trajati. Gledajući i proučavajući razliku u odnosu na slikovnice jaslčke dobi, slikovnice za dob od dvije do tri godine imaju nešto složeniji sadržaj. One mogu biti bez teksta ili s malo teksta. Najčešće su ilustrirani prizori iz života djeteta. To su, primjerice, igra, svakodnevne životne navike poput umivanja, oblačenja, proslava rođendana, posjet zubaru, liječniku i slično. Gledajući ilustracije dijete će samostalno pronalaziti značenje ilustracije, postepeno i riječi te će fabulirati priču u cijelosti na temelju likovnog izraza. Slikovnice za dob od dvije do tri godine predstavljaju veći stupanj govornih sposobnosti djeteta. Najčešće se veća razina govornih sposobnosti djeteta javlja u trećoj godini djetetova života. Smisao čitanja slikovnice je, između ostalog, i estetski odgoj u najširem smislu te povezivanje slike s tekstom i obratno.

Slika 3: Slikovnica za dob od dvije do tri godine

U dobi od tri do pet godina djetetu ćemo ponuditi slikovnice tankih papirnatih listova. S vremenom, slikovnice sve više poprimaju karakteristike prave knjige. Slikovnice za djecu koja imaju tri do pet godina bogatije su tekstom, za razliku od slikovnica jasličke dobi i slikovnica za dob dvije do tri godine, te upravo zbog bogatog teksta, slikovnice za dob od tri do pet godina dobivaju veće značenje. Često ovakve slikovnice na lijevoj strani sadrže tekst koji je pisan u obliku stiha, dok je na desnoj strani ilustracija. U početku je svaka rečenica ilustrirana, a za veću dob ilustracije dolaze nakon nekoliko rečenica. Ilustracije prikazuju radnju, vrijeme, način i objekt radnje. Čitanje slika priprema je djeteta za kasnije čitanje te za njegovo daljnje obrazovanje. Upravo zbog toga se odraslima, odgojiteljima i roditeljima, preporuča da što više s djecom gledaju i čitaju slikovnice, zahtijevajući da dijete povremeno ispriča priču iz slikovnice kako ono to želi.

Slika 4: Slikovnica za dob od tri do pet godina

Djeca u dobi od pet do sedam godina vole da im čitamo raznolike sadržaje. To su najčešće ilustrirane priče, pripovijetke, bajke, basne, znanstvene teme, kratki putopisi, dječje pjesme, zagonetke i skrivalice. Također, djeca u ovoj dobi vole koristiti slovarice koje imaju edukativni i obrazovni karakter. One služe usvajanju slova, a oblikovane su tako da je jedan pojam ilustriran jednom slikom predmeta ili živih bića.

Slika 5: Slikovnica za dob od pet do sedam godina

3. Govor

Govor je usko povezan s jezikom i mišljenjem. Govor je sposobnost izricanja misli pomoću artikuliranih glasova i riječi te je to osnovni način komunikacije među ljudima. „Preduvjeti za njegov razvoj su: dobro zdravlje, uredno razvijeni govorni organi, uredan sluh, uredan intelektualni razvoj te stimulatívno okruženje“ (Mesec 2010:8).

Dijete, odnosno dojenče koje dolazi na svijet, automatski ima želju i volju za usvajanjem jezika i govora. „Imaju urođenu želju da komuniciraju i sposobnost ovladavanja barem osnovama komunikacije iako još nisu bili izloženi bogatstvu jezika“ (Apel, Masterson, 2004: 10).

Kako bi dijete što brže, kvalitetnije i bolje ovladalo govorom, potrebna mu je osoba s kojom je blizak, primjerice roditelj ili odgojitelj. „Da bi malo dijete naučilo govoriti i ovladalo materinskim jezikom, ne trebaju mu lekcije, pomagala, posebni poticaji i upute. Zapravo, sve to može imati i suprotan efekt, dosađivati djetetu ili odvrćati ga od jezika. Umjesto toga, glavno sredstvo koje će ono trebati u govorno - jezičnom razvoju jeste *Vř*“ (Apel, Masterson 2004: 10). Kako bi potakli djetetov govor da ono bude što uspješnije i kvalitetnije, ne smijemo ispravljati dijete ako ono pogriješi u govoru i ne smijemo inzistirati da dijete ponavlja za nama riječi, rećenice i slično. „Dijete će vas samo početi oponašati i upotrebljavati riječi u skladu sa svojim mogućnostima onda kad za to bude spremno“ (Benc Štuka 2010: 32). Potrebno je ponavljati pojedine riječi u različitim oblicima, ali istog znaćenja, bez obzira na to što dijete još ne upotrebljava te riječi. „Pravilno govorite djetetu, što ne znači da mu se trebate obraćati strogo i ozbiljno kao odraslome, ali svakako ne iskrivljavajte izgovor glasova kada mu se obraćate (budite dobar govorni model)“ (Benc Štuka 2010:32). Potrebno je razgovarati s djetetom o svemu što trenutno radimo s njim ili što ono radi samo. Treba jednostavnim i kratkim rećenicama razgovarati s djetetom tijekom svakodnevnih aktivnosti, kao što si hranjenje, oblaćenje, svlaćenje, kupanje, pospremanje igraćki i slično. „Imenujte: dijelove tijela (na djetetu, sebi, lutki), osobe, igraćke, odjeću, hranu, pribor za jelo...“ (Benc Štuka 2010: 32). Prilikom čitanja slikovnice, možemo poticati govor imenujući likove, opisivajući ilustracije, preprićavajući događaje te potićući dijete da ih ono samo imenuje. „Igrajte se jezićnih igara (igre rijećima, asocijacije, rima...)“ (Benc Štuka 2010:32). Poticati djecu

možemo i tako da ih uključujemo u svoje dnevne aktivnosti, da ih upoznajemo s novim mjestima, ljudima, događanjima i slično.

3.1. Razvoj govora od rođenja do sedme godine

„Najintenzivniji razvoj jezika i govora događa se u prve tri godine života, kada dijete prođe faze od prvog krika, glasanja, do kompletne participacije u razgovoru u kojem govorom može izraziti svoje potrebe, osjećaje, stavove, boriti se za sebe, utjecati na druge. Taj se razvoj odvija po predvidivim etapama“ (Mesec 2010:8).

Dijete će se, kada vidi osobu koja joj je bliska, od rođenja do trećeg mjeseca smiješiti. Ono ovim putem govori odrasloj osobi. „Svoja raspoloženja izražava glasanjem, smijanjem i plakanjem“ (Mesec 2010: 11). Različito će plakati kada ima različite potrebe. Postoje djeca koja će plakati samo kada se jako udare, no postoje djeca koja stalno plaču. „Stručnjaci kažu da je plakanje normalna dječja reakcija i način izražavanja u dobi od 1 do 3 godine, no ako djeca stalno plaču i kada prijeđe tu fazu, razlozi su posve drugačiji nego kada plače neko mlađe dijete“ (<http://www.djeciaposla.com/zasto-neka-djeca-stalno-placu/>. Pristupljeno: 22. lipnja 2018.). Kada je dijete zadovoljno, ono će gugutati. Djeca plakanjem, smješkanjem i gugutanjem komuniciraju s odraslima. Ovo su početci njihova govora i roditelji ili odgojitelji ih trebaju poticati i razgovarati s njima normalno, iako oni još riječima ne mogu iskazati svoje misli.

Dijete u razdoblju od četiri do šest mjeseci naprednije je od djeteta do trećeg mjeseca života. „Brlja zvukove koje sve više nalikuju glasovima govora, s mnogo raznih glasova, uključujući *p*, *b*, *m*“ (Apel, Masterson 2004: 7). U ovom razdoblju dijete počinje izgovarati glasove. Dijete će, kada ga ostavimo samo ili kada se igra, najčešće grgljati, no kada je razočarano i ushićeno, ono će to pokazati vokalno. „Odgovara smijehom na ugodne glasove, plačem na ljutite i neugodne“ (Mesec 2010: 11). Dijete se u ovoj dobi igra govornim organima te stvara mnoštvo glasova. „Imitira glasove odraslih nakon 6. mj.“ (Mesec 2010: 11).

Dijete će u razdoblju od sedam mjeseci do prve godine života brbljati, no brbljanje može biti s dužim i kraćim skupinama glasova. Primjerice „baba“, „tata“ „pupupu“, i slično. „Služi se govornim ili ne-plačućim glasovima da privuče i zadrži pozornost“ (Apel, Masterson 2004: 7). Dijete će u ovom razdoblju života slušajući odrasle postepeno poprimati glasove govora te će ih pokušati oponašati. Dijete neće izgovarati posve jasno riječi, no razumije geste, izraz lica i promjene u tonu glasa i odgovara na njih. U ovoj dobi dijete razumije jednostavne upute i izvršava ih, npr. „daj loptu“, što znači da razumije značenje više jednostavnih riječi. „Javlja se prva riječ sa značenjem“ (Mesec 2010: 12). Dijete u ovoj dobi imitira nove zvukove i radnje, pogledom traži imenovani predmet, a gestom, pokazivanjem ili vokalizacijom pokazuje što želi. „Odmahuje glavom u značenju „ne““ (Mesec 2010: 12). Stvari koje ne želi pokraj sebe odguruje. Sposobno je pružiti ruke kako bi se primilo. „Miče se od nepoznatih osoba“ (Mesec 2010: 12).

U razdoblju od jedne do druge godine života dijete će postepeno, slušajući roditelje, odgojitelje i osobe koje ga okružuju, svakog mjeseca izgovarati sve više riječi. Pamtit će glasove i riječi. Pokušat će izgovarati riječi, postavljati pitanja, spajati više riječi i slično. Primjerice „gdje mama?“, „idi pa-pa?“, „keks još“, „ne piti“ i slično. Dijete u ovom razdoblju pokušava spojiti riječi da bi stvorilo kvalitetnu rečenicu, no treba još poticaja od strane roditelja, odgojitelja i osoba s kojima je blisko. Dijete u dobi od jedne do druge godine života ipak shvaća i razumije značenje onog što izgovara iako nije izrekao pravilno cijelu rečenicu. „Upotrebljava razne suglasnike na početku riječi“ (Apel, Masterson: 2004: 7). Dijete u ovoj dobi koristi oko 50 prepoznatljivih riječi, zna pokazivati i imenovati svakodnevne stvari, oponaša zvukove životinja ili ih imenuje te ponavlja riječi koje čuje. „Kombinira dvije riječi u rečenicu, kao npr. „Beba papa““ (Mesec 2010: 14). Koristi glagole, pridjeve, negacije pomoću *nema* i *ne*. „Počinje koristiti zamjenice ja, ti, moje“ (Mesec 2010:14). Dijete dobro imitira zvukove, riječi, kretnje odraslih te zna pokazati pet dijelova tijela. „Koristi jednu riječ ili kratke fraze za izražavanje emocija“ (Mesec 2010: 14). Također, dijete je sposobno da odgovara adekvatno s „da“ i „ne“ na postavljena pitanja.

Dijete u razdoblju od druge do treće godine života već ima bogatiji rječnik. Ono će imati riječ za skoro sve što želi reći. Slušatelj uglavnom razumije što dijete želi izgovoriti. Zbog toga je djetetu u ovom razdoblju lakše komunicirati. U ovoj dobi dijete

imenuje stvari svakodnevne upotrebe, postavlja jednostavna pitanja, odgovara na pitanja tko, što, gdje. „Pored imenica, glagola i pridjeva koristi zamjenice, priloge mjesta“ (Mesec 2010: 15). Također dijete počinje koristiti prošlo i buduće vrijeme. Djeci u ovoj dobi tvori rečenice od 2 do 3 riječi, uključuju se u kratke dijaloge, sluša kratke priče, lista slikovnice i imenuje slike te privlači pažnju riječima. „Često traži ili privlači pozornost prema predmetima, imenujući ih“ (Apel, Masterson 2004: 7). Kada se djeca samostalno igraju, često znaju razgovarati sa svojim igračkama, primjerice plišanim medvjedima. Imenuju ih i pričaju s njima. „Zna odnose: u, na, ispod, gore, dolje“ (Mesec 2010: 15). Dijete je sposobno verbalno uvoditi i mijenjati temu.

U razdoblju od treće do četvrte godine života, dijete je sposobno pričati o tome što je bilo u dječjem vrtiću, što je radilo, kojim aktivnostima se bavilo i slično. Zna ispričati čega se igralo s prijateljem. U ovom razdoblju djetetova života, ljudi izvan djetetove obitelji i ljudi s kojima se ne susreće često, razumiju djetetov govor i ono što dijete izgovara. „Upotrebljava mnogo rečenica od 4 ili više riječi“ (Apel, Masterson 2004: 7). Dijete najčešće govori glatko. Ne ponavlja slogove ni riječi, već razumljivo izgovara riječi i rečenice. Razumljivo postavlja pitanja zašto, kada, što ako... „Povezano govori o stvarima koje su se dogodile“ (Mesec 2010: 16). U ovoj dobi dijete priča kraće priče, komentira događanja, koristi zamjenice, „čita“ slikovnice, sluša priče oko 10 minuta, objašnjava kada ga sugovornik ne razumije, traži dopuštenje te zna svoje ime, godine i spol. „Zna igrati ulogu druge osobe u igri“ (Mesec 2010: 16). Često se dijete uključuje u duži dijalog te prilagođava svoj govor kada razgovara s djecom mlađom od sebe. „Odgovara na uputu koja uključuje tri radnje, npr. „idi u sobu, nađi loptu i donesi je““ (Mesec 2010:16).

Dijete u razdoblju od četvrte do pete godine života glatko i razumljivo komunicira i sporazumijeva se s drugom djecom i odraslim osobama. Njegov glas je jasan i razumljiv. Često koristi i iznosi u rečenicama pojedinosti o samome sebi. Primjerice „Volim se često igrati sa svojim igračkama.“ Priča smislene priče i pridržava se teme o kojoj govori. Pravilno se služi gramatikom. „Većinu glasova izgovara ispravno, osim nekoliko, poput *l, r, č, ć, š, ž, dž, đ*“ (Apel, Masterson 2004: 7). U ovoj dobi dijete identificira dijelove koji nedostaju, pita za značenje riječi te adekvatno odgovara na pitanja kako, koliko i slično. „Koristi sve vrste riječi gramatički pravilno“ (Mesec 2010: 17). Imenuje krug i trokut. „Koristi rečenicu od 4-6 riječi“ (Mesec 2010:17).

Dijete u dobi od pete do šeste godine života ima pravilan izgovor svih glasova te koristi složene rečenice sa svim vrstama riječi gramatički pravilno. „Ima koncepte vremena danas, jučer, sutra, ujutro, navečer“ (Mesec 2010:17). Dijete u ovoj dobi uviđa odnose, uzroke i posljedice, prepoznaje i imenuje geometrijske oblike te je prisutan interes za slova i knjige. „Prepoznaje i imenuje brojke i slova“ (Mesec 2010:17). Dijete najčešće zna napisati svoje ime, a nakon 5 godina i 6 mjeseci može izdvojiti prvi glas u riječima. „Zna da tekst reprezentira govorni jezik“ (Mesec 2010: 17).

Dijete u dobi od šeste do sedme godine života lako koristi složene rečenične strukture te usvaja apstraktne pojmove, primjerice sreća, bogatstvo, ljubav, mržnju i slično. Može imenovati sve dane u tjednu te vodi duge razgovore. Dijete u ovoj dobi poznaje slovo te počinje pisati. „Usvaja fonološku svjesnost/slušnu analizu i sintezu: može izdvojiti prvi i zadnji glas u riječima, rastaviti riječ na glasove, spojiti glasove u smislenu riječ“ (Mesec 2010: 18). U ovoj dobi uspostavlja se veza slovo-glas te dijete poznaje sva slova, a većina djece počinje i pisati.

Svako je dijete individua. Neka djeca lakše progovore sve glasove pravilno dok neka djeca do pravilnog izgovora dolaze preko mnogobrojnih „pogrešaka“. „Naprimjer, oblikovanje pravilnog izgovora glasova /Č/Š/ može imati svoju razvojnu liniju i polaziti od izgovora glasa /T/ iz kojeg nastaju glasovi /S/C/ i napokon glasovi /Č/Š/. Što bi u konkretnom primjeru značilo da će MAČKA biti najprije MATKA, zatim MACKA i naposljetku MAČKA“ (Benc Štuka 2010: 23).

Dijete će usvojiti neke glasove vrlo rano, dok će neke glasove usvojiti u kasnijoj dobi. „Oni glasovi koji su motorički i akustički jednostavniji za izvedbu javljaju se ranije u izgovoru, dok se izgovor onih kompliciranijih „izoštrava“ dosta dugo“ (Benc Štuka 2010: 24). Upravo zbog toga bitno je znati do koje dobi možemo tolerirati greške koje dijete izgovara.

Od djeteta u dobi od 3 do 3,5 godine očekujemo pravilan izgovor glasova „A“ „E“ „I“ „O“ „U“ „P“ „B“ „T“ „D“ „K“ „G“ „M“ „N“ „V“ „L“ „F“ „H“ „J“. Glasove „S“ „Z“ „C“ „LJ“ „NJ“ „R“ očekujemo da pravilno izgovora u dobi od 4 do 4,5 godine, a glasove „Š“ „Ž“ „Č“ „DŽ“ „Đ“ i „Ć“ očekujemo da pravilno izgovora u dobi od 5 do 5,5 godina. „Dakle, dijete

starije od 5,5 godina trebalo bi pravilno izgovarati sve glasove našeg izgovornog sustava“ (Benc Štuka 2010:24).

4. Čitanje

U današnjem suvremenom svijetu vještina čitanja je primarna. Ona je uz pisanje najvažnija vještina koju dijete stječe čim krene u školu. Odgojitelji, učitelji i roditelji obraćaju veliku pažnju kako vještini pisanja, tako i čitanja. Čitanje služi za razumijevanje poruke u pisanom obliku.

Istraživanja su pokazala da je nekoliko čimbenika odlučujuće u procesu razumijevanja pri čitanju. „Od tih čimbenika neki su izvan naših utjecaja, ali ima ih dosta koji ovise i o trudu roditelja i odgojitelja, a to su djetetovo bogatstvo govornog rječnika (pasivnog i aktivnog), opće znanje o „svijetu oko nas“ te primjena strategija razumijevanja. Sva ta tri elementa ovise o dobroj interakciji između roditelja/odgojitelja i djeteta“ (Čudina-Obradović 2014: 244).

„Svako čitanje, prepričavanje ili razgovor o nekoj temi započinje provjeravanjem djetetove sheme, znanja koje ono već posjeduje o tom sadržaju“ (Čudina- Obradović 2014: 244). Bitno je kako dijete doživljava sadržaj o kojem će se razgovarati, uspomene o sadržaju i njegovo osobno iskustvo te će tako razumijevanje biti olakšano.

„Ključno je pritom dijaloško, zajedničko interaktivno čitanje slikovnica i priča“ (Čudina-Obradović 2014: 244). Odgojitelj bi trebao od djeteta tražiti sudjelovanje u razgovoru o onome što se čita, predviđanje što će se dogoditi, povezivanje radnje priče s osobnim djetetovim iskustvom, zajedničko razgledavanje ilustracija. „Važno je postavljanje pitanja djetetu, navikavanje djeteta da uspoređuje, zaključuje i predviđa jer se time razvijaju misaone operacije višeg reda“ (Čudina- Obradović 2014: 244). Tako dijete postiže bolje razumijevanje pročitanog.

„Postupno se dijete navikava na uobičajenu strukturu priče, pa se provjerava razumije li dijete da u priči postoje likovi, da se zbiva radnja, da priča ima početak, sredinu i kraj“ (Čudina- Obradović 2014: 244). Odgojitelji bi trebali poticati uporabu cjelovitih rečenica tako da djetetove rečenice budu bogate pridjevima, atributima i slično. „Pri interaktivnu čitanju, svakodnevnu razgovoru i prepričavanju nastoji se širiti djetetov rječnik, tumačenjem značenja, traženjem primjera u konkretnu svijetu, u slikovnicama i knjigama“ (Čudina- Obradović 2014: 244). S obzirom da djeca stvaraju

jasnije predodžbe i iskustva ako promatraju predmete u stvarnosti, bilo bi vrlo korisno čitati priče uz baratanje modelima likova.

Najvažnije je razvijati motivaciju za čitanje. „Roditelji/odgojitelji razgovaraju s djetetom, pričaju mu, tumače mu značenje riječi i nastoje da ono usvoji i zapamti nove riječi i aktivno ih rabi u prepričavanju“ (Čudina- Obradović 2014: 244). Sve je to moguće uz ozračje ljubavi i sigurnosti. „Najčešće će predškolsko dijete prihvatiti čitanje kao izvor vedroga, sigurnog, ugodnoga i toplog osjećaja povezanosti s roditeljima“ (Čudina- Obradović 2014: 277). Dijete će htjeti da mu se čita što češće, da se čitanje ponavlja mnogo puta. Gledat će i listati slikovnicu i oponašati roditelja kako čita, zapamtit će dijelove priče ili pjesmice koju je često slušalo. „Dijete će povezati te ugodne doživljaje s budućim čitanjem, pa će i samostalno čitanje postati ugodna, zabavna i poželjna aktivnost“ (Čudina-Obradović 2014: 244).

4.1. Vanjski preduvjeti za razvoj čitanja

Predškolske ustanove i roditelji su jako važni za budući razvoj djetetove vještine čitanja. „Kao najjači utjecaj na pravilan razvoj čitanja pokazala se majčina obrazovanost i sustavno majčino posredno podučavanje u obliku razgovora, čitanja priča, odgovaranja na pitanja i pružanja što više prilika za raznovrsno i dobro objašnjeno (posredovano) iskustvo. Sve više se pojam pripremljenosti za čitanje definira sa stajališta obiteljskog poticanja“ (Čudina-Obradović 2014: 57). Prisustvo majke, njezina podrške i emocionalno prihvaćanje imaju velik doprinos u razvoju vještine čitanja. „Zatim, iz istraživanja jasno proizlazi da su u predškolskom razdoblju mogući različiti pristupi pripremanju djeteta za čitanje i školu. Jedan pristup, koji smo nazvali „prirodan“, jest roditeljsko nenamjerno podučavanje. Glavni instrument u tom pristupu je razgovor s djetetom, upozoravanje na pojave i bića u okolini, odgovaranje na pitanja i postavljanje pitanja, objašnjavanje događanja, stvari i bića u djetetovoj okolini, pričanje priča, djetetovo prepričavanje, zajedničko čitanje slikovnica i priča uz komentare i raspravu o zbivanjima i predviđanja zbivanja“ (Čudina- Obradović 2014: 64). Kako bi se širio djetetov rječnik, razvijao govor i mišljenje potreban je prigodan pristup.

„Nasuprot prirodnu pristupu, vrlo je čest pristup namjernog podučavanja čitanja, podučavanja djeteta slovima i dekodiranju slova u glasove. Namjerno podučavanje čitanja daje djetetu početnu prednost u školi. Djeca koja znaju slova, osobito ona koja znaju koji glas pripada kojem slovu, brže će od ostale djece naučiti tehniku čitanja. Međutim, ta će se prednost izgubiti, ako je dijete tijekom učenja slova i dekodiranja naučilo da je to težak i dosadan posao i da je to potrebno poradi školskih rezultata“ (Čudina- Obradović 2014: 64). S djecom je potrebno raditi na način koji je njima zabavan i zanimljiv. Djeci moramo pristupiti na maštovit način kako bi oni sami shvatili da čitanje nije dosadan posao, već da ulazak u svijet mašte, informacija te stvarnog i nestvarnog svijeta.

U suprotnom, ako dijete shvati da je čitanje dosadno, ono će biti nezainteresirano. „Nakon takva podučavanja, osobito ako se ono zbiva u ozračju nervoze i straha od neuspjeha, dijete može izgubiti motivaciju za učenje čitanja, neće uzimati knjigu osim kad je to izričit zadatak i neće mu čitanje postati izvor užitka. Zbog toga se može dogoditi da zbog manje pročitane teksta ubrzo počne zaostajati za drugom djecom, pa i onom koja nisu imala prednost ranog podučavanja slova i riječi“ (Čudina- Obradović 2014: 64).

Kako bi izbjegli nervozu i strah od neuspjeha, posebnu važnost pridonosimo motivaciji koja je izrazito bitna u odgoju i obrazovanju djece i u njihov daljnji razvoj. Djeca najprije moraju znati da učenje čitanja na hrvatskome jeziku nije teško. „Prosječno razvijeno dijete prije škole može brzo razumjeti načelo (dekodiranja) slova glasom, može brzo upamtiti slova hrvatske abecede i uz uvježbavanje dekodiranja ubrzo može pročitati svaku riječ i povezati riječi u rečenice čiji smisao razumije“ (Čudina- Obradović 2014: 277). Svaki odgojitelj bi trebao vjerovati u sposobnosti svakog djeteta, očekivati da će zadatke moći savladati i u djetetu razviti osjećaj samopouzdanja i sigurnosti. Osjećaj samopouzdanja i sigurnosti je jak temelj njegova dobrog, brzog i kvalitetnog napredovanja. „Najčešće će predškolsko dijete prihvatiti čitanje kao izvor vedroga, sigurnog, ugodnoga i toplog osjećaja povezanosti s roditeljem. Zbog toga će razviti snažnu motivaciju da mu se čita što češće, da se čitanje ponavlja mnogo puta, gledat će i listat slikovnicu i oponašati roditelja kako čita, zapamtit će dijelove priče ili pjesmice koje je često slušalo“ (Čudina-Obradović 2014: 277). Dijete će na taj način zavoljeti čitanje i biti će motivirano da samostalno odgonetne sadržaj skriven u pisanom obliku. Motivirano dijete želi ugodno i vedro

druženje s knjigama te mu napor učenja, prevođenja slova u glasove, neće predstavljati problem upravo zbog dobre motivacije. „Zatim, valja preispitati iskustva i odnos roditelja prema školi općenito i čitanju posebno. Ako su roditelji, ili jedan od roditelja, imali neugodna iskustva u školi tijekom svog djetinjstva, ili su imali teškoća u učenju čitanja, nehotice mogu na dijete prenijeti svoju odbojnost prema školi i čitanju. Ako dijete pokazuje strah ili nevoljkost pri odlasku u školi, provjerite nije li od roditelja pokupilo neki od tih negativnih stavova prema školi“ (Čudina-Obradović 2014: 277). Roditelji i odgojitelji moraju biti optimistični glede napretka djeteta i odbaciti svoja negativna iskustva specifična za predškolsko i školsko vrijeme. Potrebno je djetetu prikazati školu i čitanje kao oznaku njegovog napretka, zrelosti i razvijanja djetetovu ličnost uz vesela i vedra iskustva koje dječji vrtić i škola donosi. „Mogućnost „ubijanja“ motivacije predškolskog djeteta je u pretjeranoj uznemirenosti roditelja oko uspješnosti djeteta. Pritisak na ponavljanje, ispravljanje svake pogreške, ozbiljno i dugo sjedenje uz knjigu, vikendi posvećeni vježbanju čitanja, reagiranje nervozom i tjeskobom na svaku djetetovu pogrešku, ustrajanje na velikoj točnosti i brzini čitanja, bez obaziranja na zanimljivost ili humor sadržaja, sve će to pridonijeti djetetovoj nesigurnosti, uznemirenosti i strahu od pogreške“ (Čudina-Obradović 2014: 277). Ovakva neugodna iskustva odbit će dijete od čitanja i škole te će ono tražiti priliku kako bi izbjegao bilo kakav doticaj s knjigom. „Pretvaranje vrtića u pripremni odjel prvog razreda ima isti učinak kao i pretjerana uznemirenost roditelja. U toj pripremi dijete može prvi put doživjeti osjećaj neuspjeha, a neuspjeh je još veći kad je u skupini vršnjaka izloženo usporedbama s drugom, uspješnijom djecom. Upravo suprotno, umjesto da se vrtić pretvara u 1. razred, u suvremenoj se školi nastoji prvi razred, tako reći, pretvoriti u vrtić, a glavne aktivnosti podučavanja čitanja pretvaraju se u igru, zabavu, veselje i uživanje“ (Čudina-Obradović 2014: 277). Uz ovakve aktivnosti spriječit će se pad motivacije i nastavit će se daljnje kvalitetno obrazovanje. „Sva su istraživanja pokazala da su za razvoj čitačke motivacije najvažniji osjećaj djetetove slobode izbora, samostalnosti, samoinicijativnosti i osjećaj samopouzdanja. Stoga je najvažnije pravilo za razvijanje djetetove motivacije za čitanje da se sve pripremne aktivnosti čitanja (a tu pripada osim čitanja slikovnica i priča, još i razgovor, pričanje, prepričavanje, čitanje pjesmica, pjevanje) moraju zbivati bez prisile, spontano, u vedru i opuštenu ozračju, bez straha od neuspjeha, uz humor i smijeh, uza slobodu izbora što će se i kada čitati“ (Čudina-Obradović 2014:278). Odgojitelj i roditelj moraju biti primjer svakom djetetu i okružiti dijete

različitim pisanim materijalom poput slikovnica, stripova, dječjih enciklopedija, časopisa, posuđenih knjiga u knjižnici, te taj materijal mora uvijek biti dostupan djetetu. Nije dovoljno samo staviti knjige na policu ili stol. Potrebno je pokazati djetetu kako se s knjigom barata, što se sve zanimljivo može naći u knjigama i slično. „Roditelji vode dijete u dječji odjel knjižnice i tamo zajedno s njim prelistavaju knjige i razgovaraju o čemu se radi u knjigama. Dopuštaju djetetu i da samostalno pregledava knjige, upozoravajući ga na primjereno ponašanje u knjižnici (tih govor, oprezno baratanje knjigama)“ (Čudina-Obradović 2014: 278). Odgojitelj i roditelj može poticati dijete na prepričavanje, „čitanje“ jednostavne slikovnice te pohvalom davati potporu djetetovom naporu da samo odgonetne značenje napisanog teksta. „Na djetetovu inicijativu odgojitelji/roditelji mogu objašnjavati značenje pojedinih slova i nuditi riječi koje počinju tim slovom, glasom, te poticati traženja riječi s tim slovom“ (Čudina-Obradović 2014: 278). Potrebno je razviti djetetov osjećaj radosti, samopouzdanja, osjećaj „ja sam čitatelj“. U skladu djetetovoj dobi, sposobnostima i mogućnostima, potrebno je djetetu pružiti knjige koje će njemu biti jednostavne kako bi samostalno pročitao i uživao u čarima knjiga. „Ako su odrasli u djetetovoj okolini sustavno, vedro i bez napetosti provodili navedene aktivnosti do polaska u školu, sva je prilika da će ono već i samo dešifrirati jednostavne riječi, imati jasan pojam o svrsi čitanja i smislu čitanja i bit će spremno u kratkom vremenu naučiti sva slova abecede i dekodiranje slova u glasove riječi“ (Čudina-Obradović 2014: 279).

„Tako se smatra da će djeca biti spremna za školu kad su tijekom nekoliko godina bila izložena utjecaju stabilnih odraslih osoba, koje su s njima emocionalno povezane, u domu koji je siguran i predvidiv, organiziran prema ustaljenim postupcima i istim ritmom izmjena aktivnosti. Važno je da se druže s relativno zrelim vršnjacima i da su okružena materijalom i priborom koji potiče njihovu znatiželju i samostalno istraživanje, što im daje osjećaj da ovladavaju novim znanjem. Ti razvojni uvjeti puno bolje određuju djetetovu buduću školsku uspješnost nego bilo koji mjerljiv oblik djetetovih znanja i vještina“ (Čudina-Obradović 2014: 57 prema Pianta i Walsh, 1996).

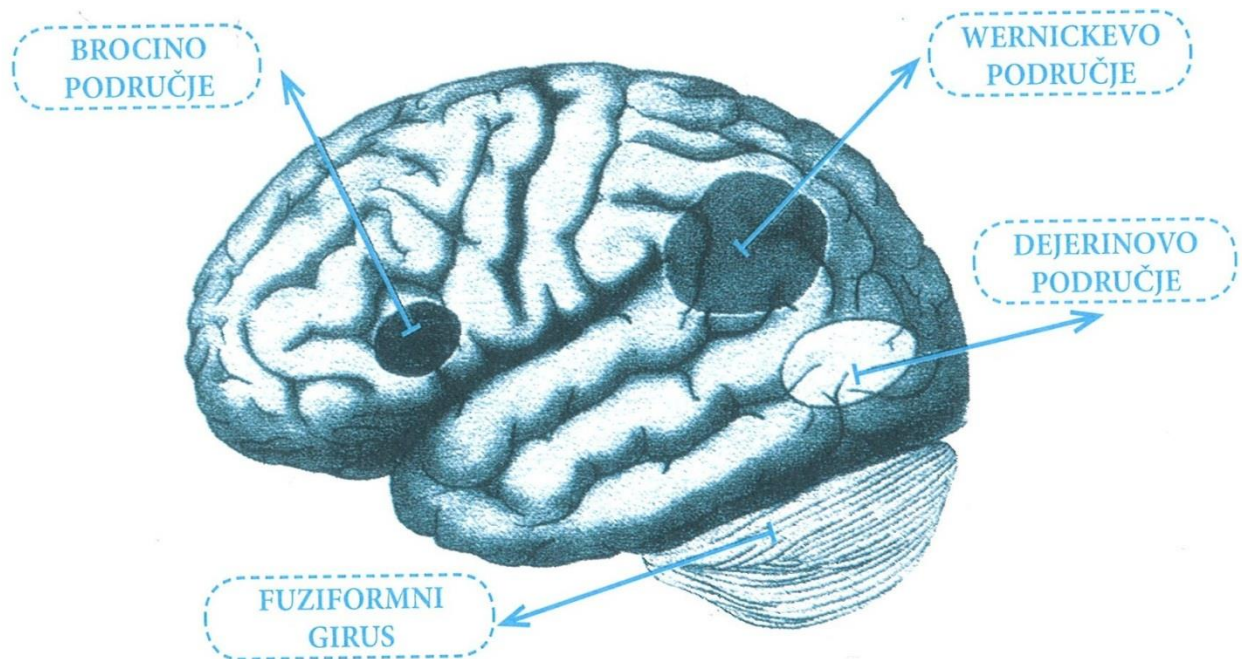
„Rezultati nadalje upozoravaju da u dobru pripremu za čitanje, a i za školu općenito, pripada razvijanje samostalnosti i samoregulacije. Te se dvije osobine djeteta lakše postižu pri prirodnom podučavanju, a velika mogućnost da se upravo one oštete pri namjernu podučavanju tehnike čitanja“ (Čudina-Obradović 2014: 64). Za razvijanje

samostalnosti i samoregulacije kod djece izrazito može utjecati predškolska ustanova. „Iako su roditelji najviše odgovorni za razvijanje samostalnosti i samoregulacije, iz rezultata istraživanja je očito da i predškolska ustanova može utjecati na njihov razvoj, osobito u one djece čiji roditelji u tome nisu uspješni“ (Čudina-Obradović 2014: 64). U dječjoj skupini organizacija, red, postavljanje osnovnih pravila te igranje edukativnih igara može doprinijeti razvoju samostalnosti i samoregulaciji djece koja su nesamostalna i s manjkom samoregulacije.

U predškolskom razdoblju potrebno je poticanje u obliku razgovora, zajedničkog čitanja, objašnjavanja i širenja djetetova iskustva. Obitelj je važna za savladavanje vještine čitanja, no veliku važnost pridonosi i dječji vrtić. „Predškolske ustanove mogu zamijeniti kvalitetno roditeljsko okruženje ako sustavno provode poticajne razvojne programe. U istraživanju utjecaja vrtića na spremnost za školu koje je provedeno u Sloveniji. (Marjanovič Umek i sur., 2008) autorice su došle do jasnih indikacija da je boravak u vrtiću znatno povećao spremnost za čitanje, i to osobito one djece čiji su roditelji niže obrazovne razine“ (Čudina-Obradović 2014:57).

Obitelj i dječji vrtić su ključni i neophodni za školsku uspješnost, odnosno za vještine čitanja. „Ukratko, predškolska priprema za čitanje mora sadržavati mnogo govora s djetetom, upozoravanje djeteta na zvukove i glasove i njihovu točnu percepciju i izgovor, mnogo čitanja koje aktivno uključuje dijete u razgovor o likovima i događajima u priči, stvaranje implicitne gramatike neprimjetnim ispravljanjem djetetovih pogrešaka“ (Čudina-Obradović 2014: 99).

4.2. Unutarnji preduvjeti za razvoj čitanja

Slika 7: „Moždani sustavi za čitanje (lijeva polutka, vanjski dio) prema Čudina-Obradović (2014: 34)

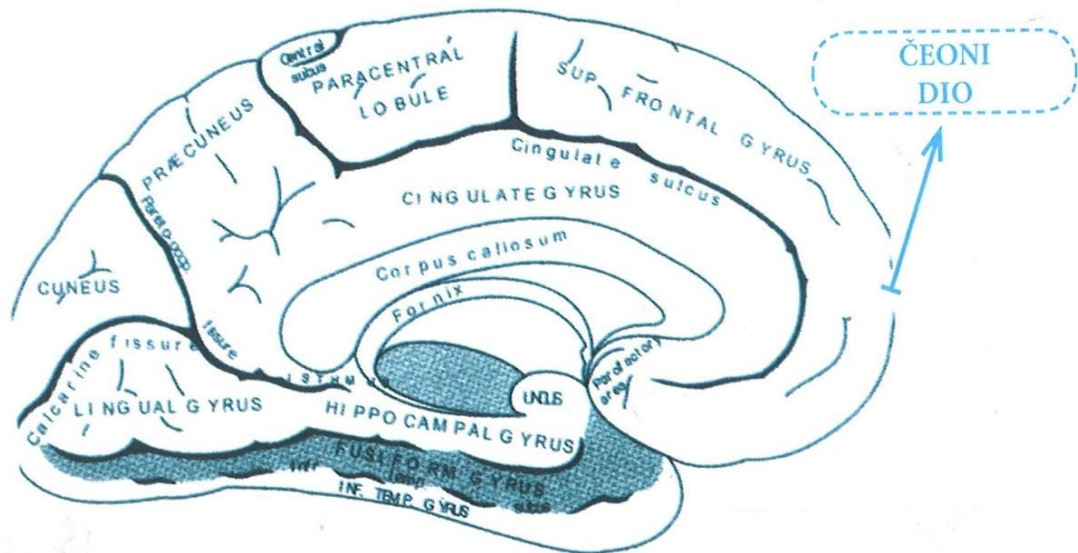
„Dejerinovo područje i Wernickeovo područje najvažniji su dio živčanog sustava koji je odgovoran za čitanje (nazivaju ga još i stražnji sustav). U stražnji sustav slijevaju se svi podatci o riječima: njihov izgled, glasovni oblik i značenje. Ti se podatci u stražnjem sustavu čvrsto povezuju i spremaju za kasniju uporabu“ (Čudina-Obradović 2014: 35).

„Wernickeovo područje važno je za početno čitanje. To je područje namijenjeno sporom analitičkom rastavljanju riječi na foneme i povezivanju fonema s odgovarajućim slovima“ (Čudina-Obradović 2014: 35). Fonemska analiza i primjena abecednog načela su primarna za početno čitanje i upravo Wernickeovo područje je zaduženo za ta dva postupka.

Dejerinovo područje se upotrebljava pri tečnom čitanju. „Što je čitač vještiji, to je Dejerinovo područje aktivnije (sjećamo se: veća energetska potrošnja, veći dotok krvi, više hemoglobina, više kisika, jači magnetski signal.) Živčani elementi toga područja reagiraju silnom brzinom (manjom od 150-tisućinke sekunde) na riječ koju pojedinac vidi. Umjesto da riječ analiziraju, te živčane strukture reagiraju neposredno

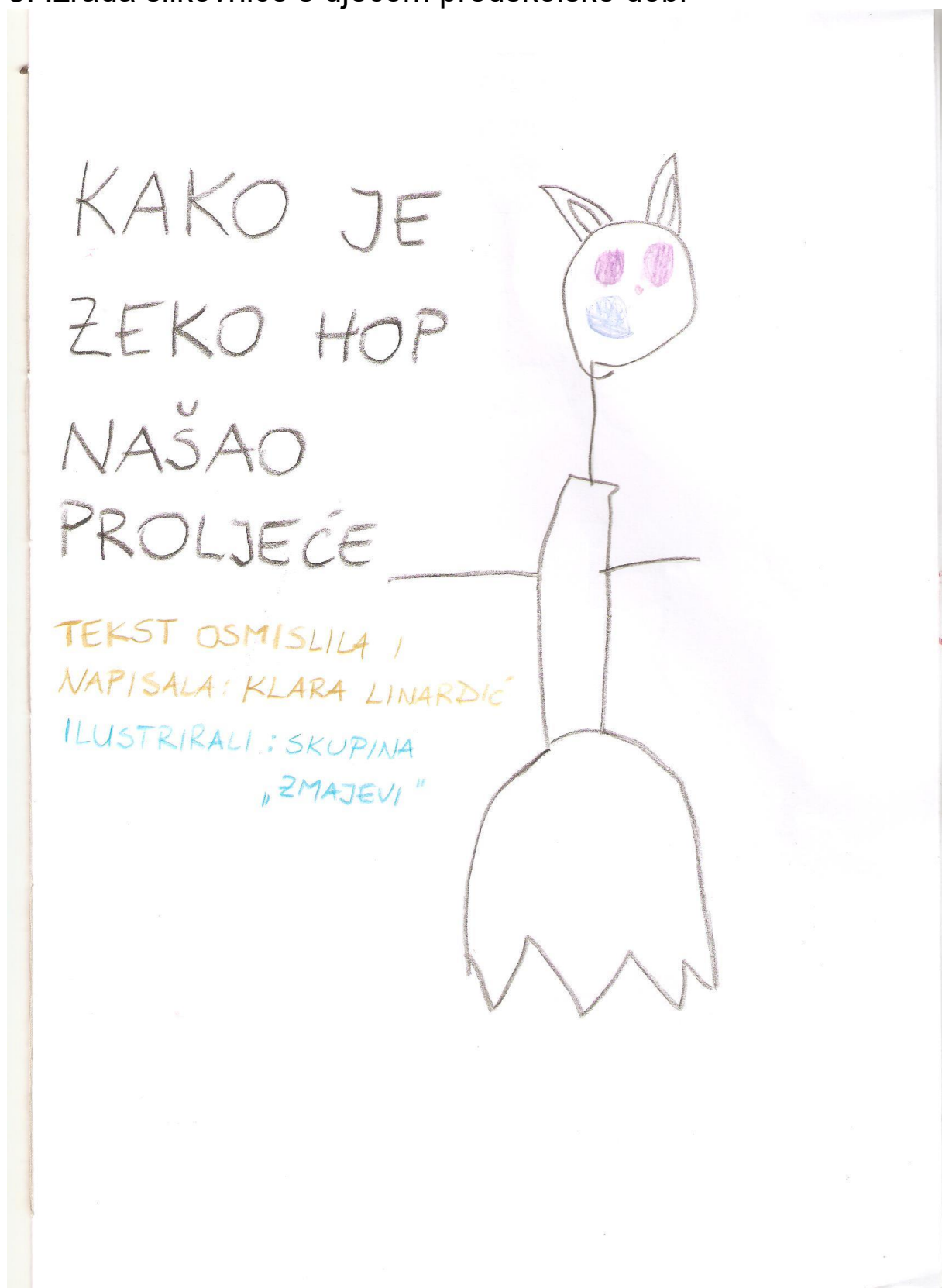
na cjelovitu riječ. Sličnu ulogu imaju područje fuziformnoga girusa koji je „ekspresni živčani put“ za prepoznavanje jedinice slovo/glas“ (Čudina-Obradović 2014: 35).

Što se tiče rastavljanja riječi na glasove, ovakvu pomoćnu ulogu ima Brocino područje.

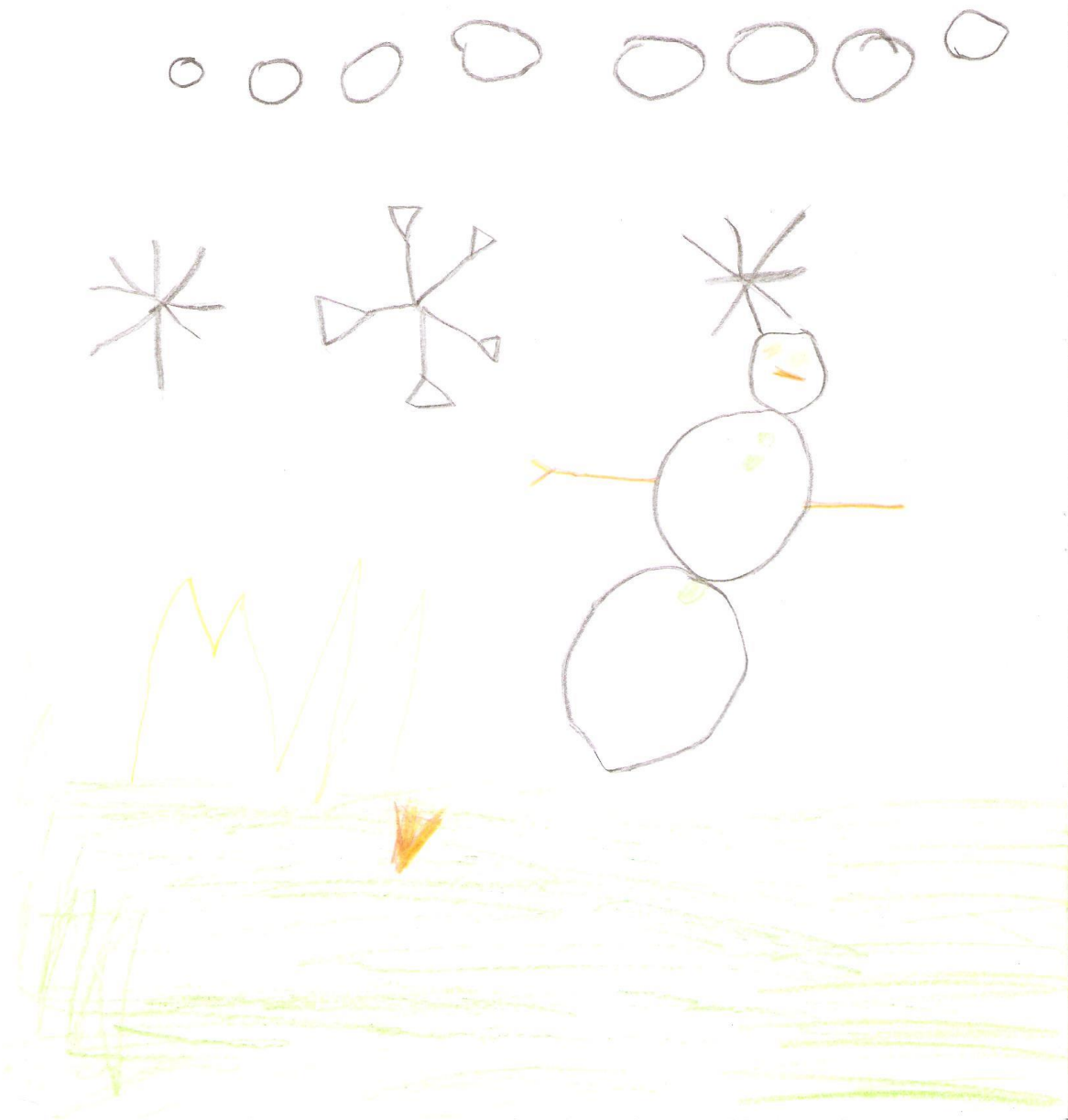
Slika 8: „Moždani sustavi za čitanje: fuziformni dio (vretenasti) girus, označen bojom (lijeva polutka, unutarnji dio)“ (Čudina-Obradović 2014: 34).

5. Izrada slikovnice s djecom predškolske dobi

Slika 9: Naslovna stranica slikovnice „Kako je zeko Hop našao proljeće“

JEDNOG HLADNOG JUTRA, ZEKO HOP JE TRAŽIO
SVOJ DORUČAK. BIO JE JAKO GLADAN, NO NIGDJE
NIJE MOGAO NAĆI SVOJ DORUČAK JER JE SVE
BILO BIJELO OD SNIJEGA. TOLIKO JE BILo HLADNO
DA JE BRZO KOPAO PO SNIJESU KAKO BI NAŠAO
MRKVU DA JU POJEDE.

Slika 10: Izrada slikovnice, 1. stranica

SREĆOM, USPIO JE NAĆI SVOJ DORUČAK, ALI NIJE
MU BILLO DRAGO ŠTO MU JE BILLO HLADNO,
ODLUČIO SE DATI U POTRAŽU ZA PROLJEĆEM.

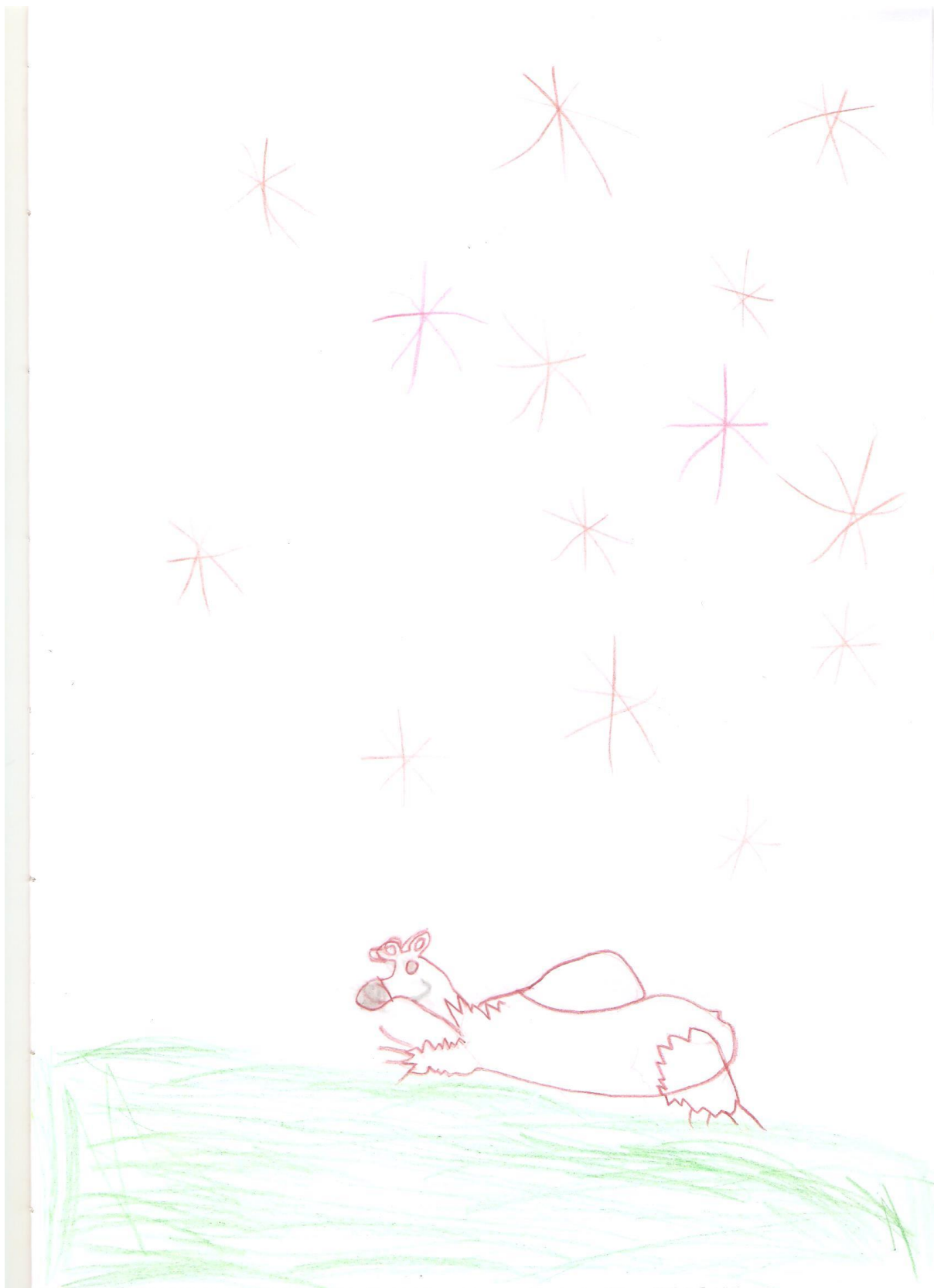
Slika 11: Izrada slikovnice, 2. stranica

SKAKAO JE I TRČAO JE ZEKO HOP KAKO BI
ŠTO PRIJE NAŠAO PROLJEĆE. NA PUTU JE
NAŠAO NA JEDNU VELIKU ŽIVOTINJU KOJA JE
SPAVALA ZIMSKI SAN, NO U TOM TRENUTKU
PROBUDI SE MEDVJED I UPITA GA: "ŠTO TRAŽIŠ
ZEKO?" ZEKO HOP SE PRESTRAŠI I ODGOVORI:
"TRAŽIM PROLJEĆE, ZNAŠ LI KUDA MORAM IĆI?"
MEDVJED ODGOVORI ZECU: "IMAŠ TI, ZEKO MOJ, JOŠ PUNO
ZA SKAKATI, ALI IDI RAUNO I NAĆI ČEŠ PROLJEĆE."

Slika 12: Izrada slikovnice, 3. stranica

Slika 13: Izrada slikovnice, 4. stranica

TRAŽEĆI PROJEĆE, ZEKO HOP NAIDE NA PREDIVNU ŽIVOTINJU.
ONA JE MALA KRILA I MOGLA JE LETJETI. TO JE BILA
PTICA KOJA JE PJEVALA NA SAV GLAS. ZEKO HOP JU
PREKINE: "PTIČICE, KAKO MOŽEŠ PJEVATI? ZAR TI NIJE HLADNO?
PTICA MU ODGOVORI: "O ZEKO MOJ, HLADNO MI JE, ALI ČIM
PJEVAM NA HLADNOĆU NE TIŠLIM." ZEKO HOP SE SLOŽI S
PTICOM I NASTAVI SVOJ PUT PJEVAJUĆI KAKO BI MU BILLO
LAKŠE.

Slika 14: Izrada slikovnice, 5. stranica

Slika 15: Izrada slikovnice, 6. stranica

ODJEDNOM, IZA UGLA, ZAČUJE NJEŽNU, LIJEPU GLAZBU.
PRATIO JE ZVUK GLAZBE I ODJEDNOM UGLEDA NJEŽNU
BIJKU SPUŠTENE GLAVE. BILA JE TO VISIBABA KOJA
JE POPUT ZVONA SIBALA.
ZEKO HOP JU UPITA: "VISIBABO, JESAM LI JA TO BLIZU
PROJEĆA?"
VISIBABA SE NASMIJEŠI I ODGOVORI: "OSJEĆAŠ LI
TOPLINU I RADOST? MISLI DA SI BLIZU PROJEĆA."

Slika 16: Izrada slikovnice, 7. stranica

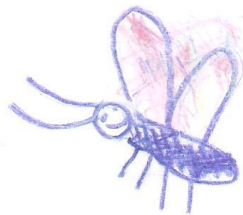

Slika 17: Izrada slikovnice, 9. stranica

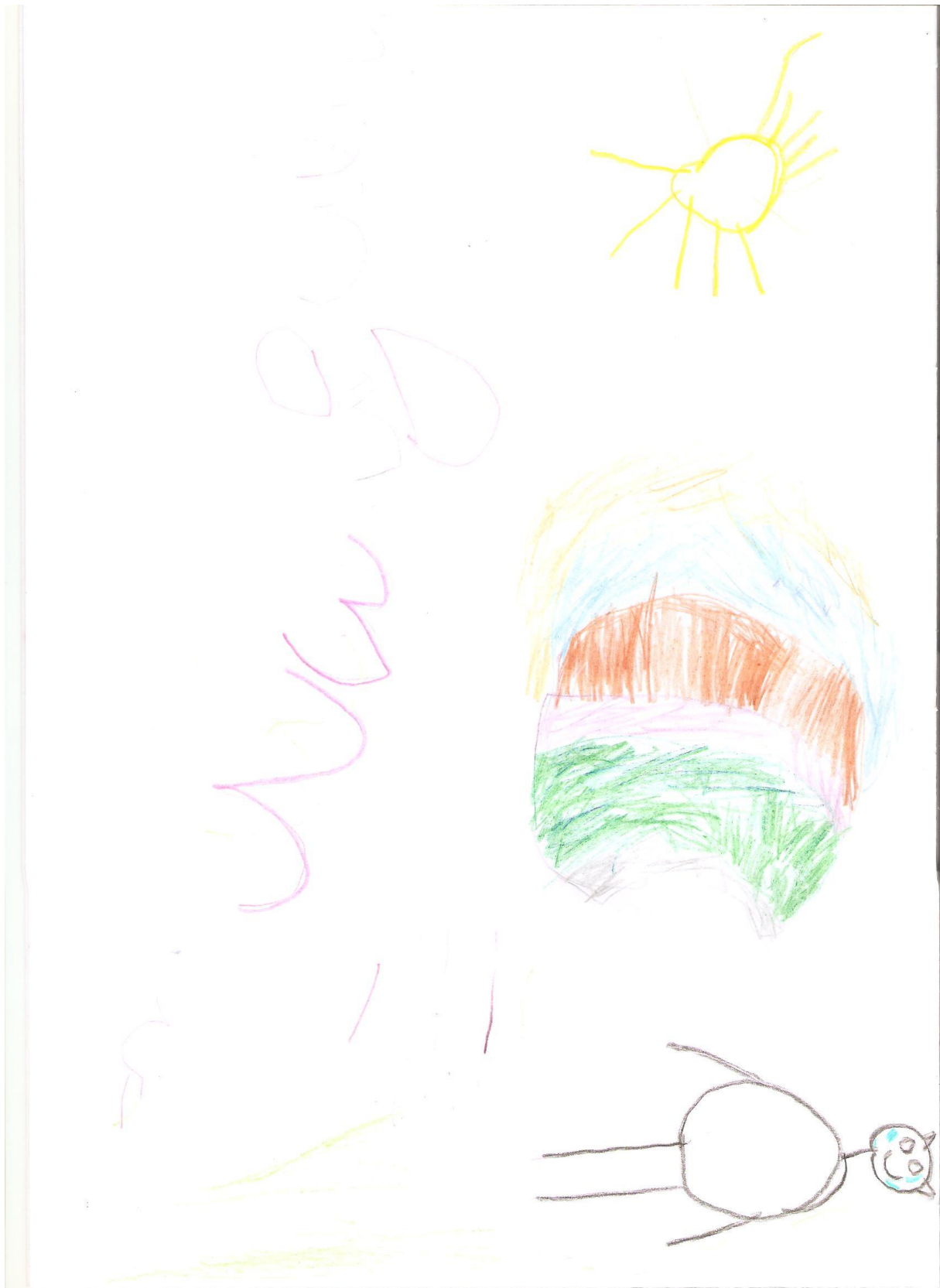
Slika 18: Izrada slikovnice, 10. stranica

Zeko hop, već iscrpljen, ali od radosti počne skakati.
U skoro sretno leptira koji je letio s
jednog cvijeta na drugi
cvijet. Zeko upita leptira:
"Jesam li ja to našao
proljeće?" Leptir mu odgovori:
"Vrlo si brzu, proljeće je
odmah iza ugla."

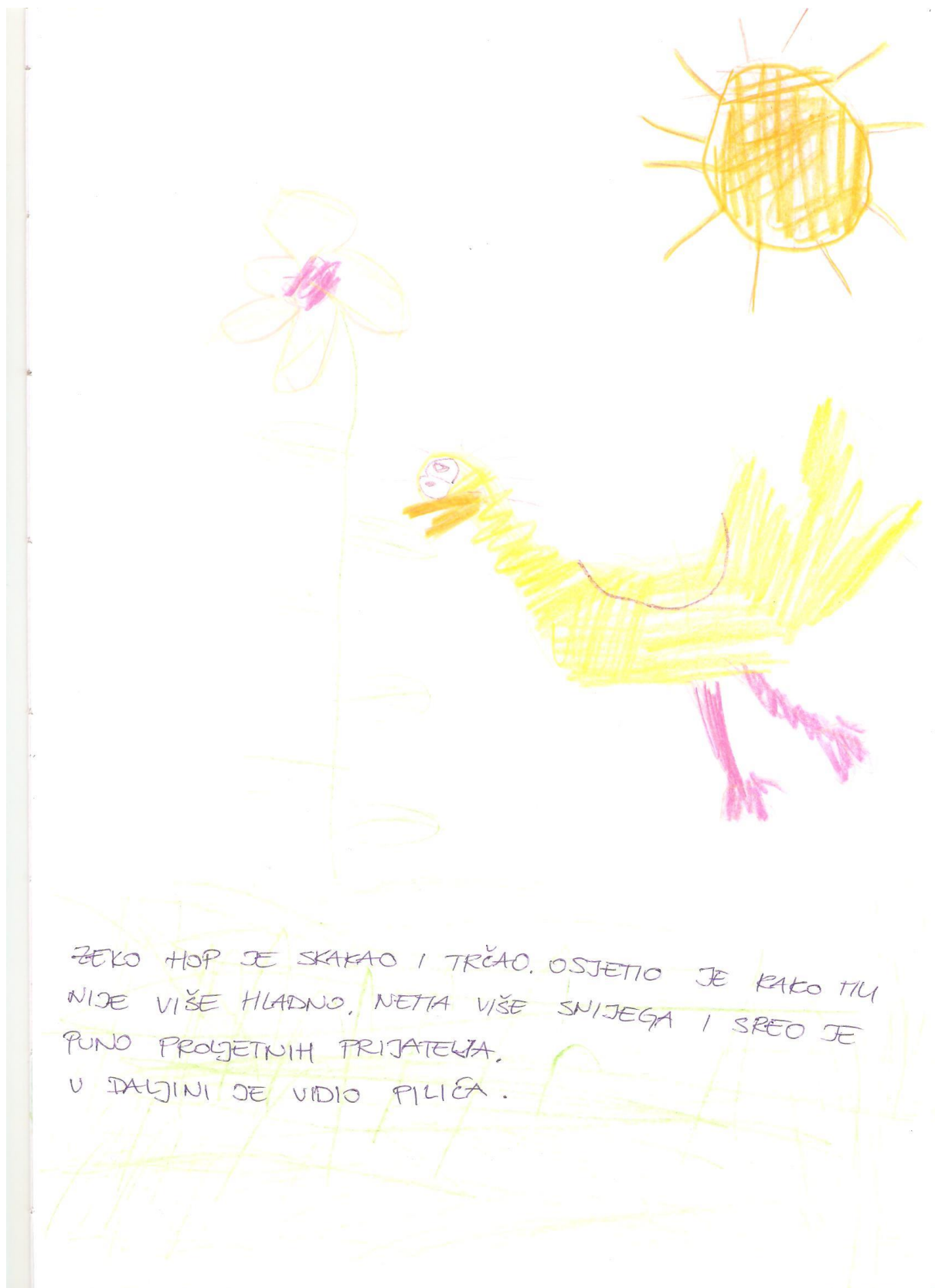

Slika 19: Izrada slikovnice, 11. stranica

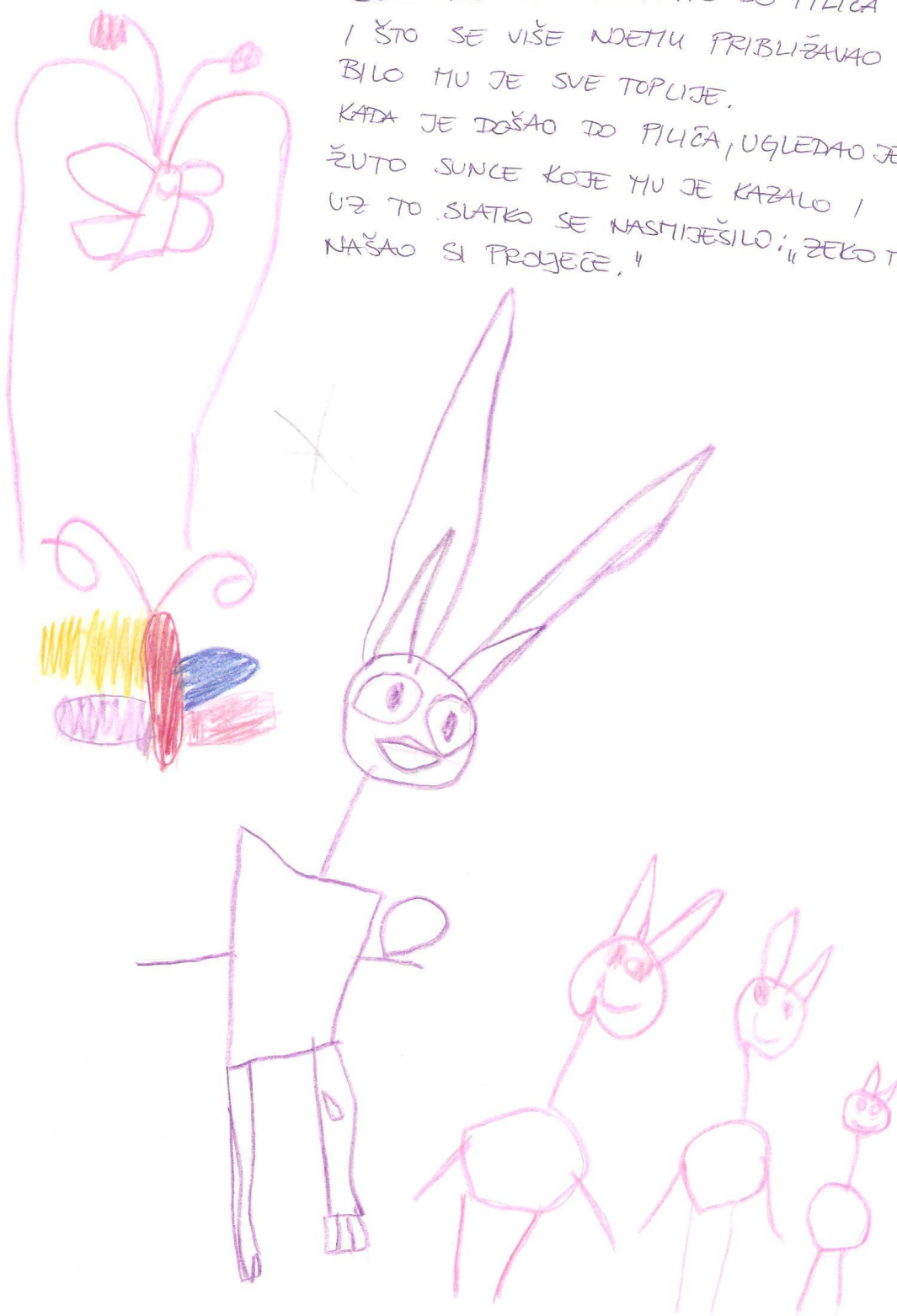

Slika 20: Izrada slikovnice, 12. stranica

Slika 21: Izrada slikovnice, 13. stranica

ZEKO HOP SE ZATRČAO DO PILIČA
I ŠTO SE VIŠE NJEMU PRIBLIŽAVAO
BILO MU JE SVE TOPLIJE.
KADA JE DOŠAO DO PILIČA, UGLEDAO JE
ŽUTO SUNCE KOJE MU JE KAZALO I
UZ TO SLATKO SE NASMIJEŠILO: "ZEKO TI SI
NAŠAO SI PROJEĆE."

Slika 22: Izrada slikovnice, 14. stranica

Slika 23: Izrada slikovnice, 15. stranica

5.1. Tijek aktivnosti

U izradi slikovnice sudjelovala su djeca u dobi od 4 do 6 godina (skupina „Zmajevi“) i ja. Koristila sam papire, olovke u boji, konac i iglu. Zajedno s djecom uzela sam papire i savila ih na sredini kako bi bili nalik na knjigu. Najprije sam osmislila tekst primjeren djeci i njihovoj dobi. Tekst sam napisala na prazne papire, odnosno na papire što smo izradili u obliku knjige. Djeci sam pročitala priču, odnosno tekst, kako bi bili upoznati sa sadržajem. Nakon čitanja sa skupinom sam djece čitala priču stranicu po stranicu. Djeca su tijekom cijele aktivnosti imala pitanja o sadržaju priče, o aktivnosti koju smo radili - izradi slikovnice. Započela sam čitanje: „Jednog hladnog jutra, zeko Hop je tražio svoj doručak. Bio je jako gladan, no nigdje nije mogao naći svoj doručak jer je sve bilo bijelo od snijega. Toliko je brzo kopao po snijegu kako bi našao mrkvu da ju pojede. Srećom, uspio je naći svoj doručak, ali nije mu bilo drago što mu je bilo hladno. Odlučio se dati u potragu za proljećem.“ Potičući djeci maštu i kreativnost crtanjem, upitala sam djecu: „Što vas sve podsjeća na zimu?“ Djeca su mi odgovorila: „Snijeg, sanjkanje, snjegović...“ Upitala sam ih: „Kako ćete nacrtati snijeg?“ Djeca su mi odgovorila: „Nacrtat ćemo kako padaju pahuljice i bit će sve bijelo.“ Zatim sam pitala djecu: „Što zeko Hop traži za doručak? Što zečevi najčešće jedu?“ Djeca su mi odgovorila: „Jedu mrkvu.“ Nastavila sam s čitanjem: „Skakao je i trčao je zeko Hop kako bi što prije našao proljeće. Na putu je naišao na jednu veliku životinju koja je spavala zimski san, no u tom trenutku probudi se medvjed i upita ga: „Što tražiš zeko?“ Zeko Hop se prestraši i odgovori: „Tražim proljeće. Znaš li kuda moram ići?“ Medvjed odgovori zecu: „Imaš ti, zeko moj, još puno za skakati, ali idi ravno i naći ćeš proljeće.“ Djecu sam upitala: „Tko spava zimski san?“ Djeca su mi odgovorila: „Medvjed.“ Upitala sam: „Koju boju krzna inače ima medvjed?“ Djeca su mi odgovorila: „Medvjed ima smeđu boju krzna.“ Jedno dijete je nadodalo: „Neki medvjedi su bijeli.“ Ja sam im objasnila: „Medvjedi koji imaju bijelo krzno zovu se polarni medvjedi i oni žive na Sjevernom polu gdje je snijeg i led, a smeđi medvjedi žive u šumama.“ Upitala sam djecu: „Budući da zeko Hop ne živi na Sjevernom polu, kakvog ćemo medvjeda nacrtati? Bijelog medvjeda ili smeđeg medvjeda?“ Djeca su samostalno zaključila: „Smeđeg medvjeda.“ Nastavila sam s čitanjem priče: „Tražeći proljeće, zeko Hop naiđe na predivnu životinju. Ona je imala krila i mogla je letjeti. To je bila ptica koja je pjevala na sav glas. Zeko Hop ju prekine: „Ptičice, kako možeš pjevati? Zar ti nije hladno?“ Ptica mu odgovori: „O zeko moj, hladno mi je, ali čim

pjevam, na hladnoću ne mislim.“ Zeko Hop se složi s pticom i nastavi svoj put pjevajući kako bi mu bilo lakše.“ Dok su djeca crtala ono što su čula iz priče, pitala sam ih: „Mogu li ptice govoriti i pjevati?“ Djeca su mi odgovorila: „Ne mogu, ali neke ptice mogu naučiti.“ Upitala sam ih: „Znate li koje ptice mogu naučiti govoriti?“ Odgovorili su mi: „Papige!“ Upitala sam djecu: „Koje se boje papige?“ Djeca su mi odgovorila: „Šarene su. Imaju svakakve boje na sebi. Žutu, plavu, zelenu, ljubičastu...“ Nastavila sam čitajući: „Odjednom, iza ugla, začuje nježnu, lijepu glazbu. Pratio je zvuk glazbe i odjednom ugleda nježnu biljku spuštene glave. Bila je to visibaba koja je poput zvona svirala. Zeko Hop ju upita: „Visibabo, jesam li ja to blizu proljeća?“ Visibaba se nasmiješi i odgovori: „Osjećaš li toplinu i radost? Mislim da si blizu proljeća.“ Djeca su crtala ono što su čula u priči. Crtala su zeca, visibabu, razno cvijeće, oblake, sunce, travu i sve što ih je asocijalo na proljeće. Nastavila sam čitati priču: „Zeko Hop je bio već iscrpljen, ali od radosti počne skakati. Uskoro sretne leptira koji je letio s jednog cvijeta na drugi cvijet. Zeko upita leptira: „Jesam li ja našao proljeće?“ Leptir mu odgovori: „Vrlo si blizu, proljeće je odmah iza ugla.“ Upitala sam djecu: „Koje je boje leptir? Što sve možete nacrtati na krilima leptira?“ Djeca su mi odgovorila: „Možemo nacrtati točkice, valovite crte. Može biti crvene boje, zelene, roza, plave, narančaste boje.“ Nakon što su djeca nacrtala leptira, nastavila sam s čitanjem: „Zeko Hop je skakao i trčao, Osjetio je kako mu više nije hladno. Nema više snijega i sreo je puno proljetnih prijatelja. U daljini je vidio pilića.“ Pitala sam djecu: „Koje je boje pilić?“ Odgovorila su mi: „Žute boje.“ Upitala sam ih: „Iz čega se pilić izlegne?“ Odgovorila su: „Iz jaja.“ Nastavila sam s čitanjem: „Zeko Hop se zatrčao do pilića i što se više njemu približavao, bilo mu je sve toplije. Kada je došao do pilića, ugledao je žuto sunce koje mu je kazalo i uz to slatko se nasmiješilo: „Zeko moj, našao si proljeće.“ Djeca su nacrtala veliko sunce, žute boje. Nacrtala su cvijeće, leptire, ptice, zelenu travu. Na temelju slikovnice može se s djecom razgovarati na temu godišnjih doba, životinja koje spavaju zimski san, životinja koje žive u proljeće. Djeca bolje povezuju, shvaćaju i uče opće pojmove i u ovom slučaju, dva godišnja doba, a to su zima i proljeće. Povezuju da sunce grije i da je glavna asocijacija na proljeće sunce, ali i ostale proljetne životinje koje zec susreće tijekom putovanja.

Slušajući priču, djeca su shvatila o čemu se radi, kako se zec osjećao, koje prijatelje je pronašao. Uz razgovor i poticanje na razmišljanje, djeca su samostalno znala

nacrtaati cvijeće, oblake, travnjake, leptire. Uloga teksta i slušanje priče pridonosi likovnom i govornom izražavanju jer su djeca povezala i shvatila priču. Koristili su različite olovke u boji. Tokom aktivnosti poticala sam maštu i samostalno zaključivanje.

Nakon aktivnosti izrade slikovnice, djeca su znala da što je zima, koje godišnje doba slijedi poslije zime, što je toplo, a što hladno. Znali su nabrojati životinje koje spavaju zimski san, koje živnu u proljeće i slično. Znali su definirati kako izgledaju, što životinje rade, kako se glasaju. Znali su da medvjed spava zimski san, da ptica može naučiti pjevati i govoriti. Znali su da zec skače, da leptir leti. Znali su da je pilić žute boje. I ono najbitnije, znali su da treba biti uporan i ustrajan u onome što voliš i želiš raditi i da ćeš do toga na kraju i doći. Smatram da je ovo bitna pouka za cijeli život i da se treba učiti i ohrabrivati čovjeka od najmlađe dobi.

Slika 24: Izrada slikovnice

6. Intervju s roditeljem

O primjeni slikovnice sam razgovarala s roditeljem djeteta. U nastavku slijedi naš intervju, odnosno razgovor u pismenom obliku. Roditelj, majka djeteta i dijete ostaju anonimni. Razgovor sam obavila s jednim roditeljem iz razloga što drugi roditelj djeteta nije bio u mogućnosti doći na intervju.

Ja: Dobar dan! Ja Vam se zahvaljujem što se izdvojili vrijeme za razgovor. Pitala bih Vas nekoliko pitanja o primjeni slikovnice.

Roditelj: Dobar dan! Drago mi je što mogu pomoći i biti dio Vašeg završnog rada.

Ja: Koliko Vaše dijete ima godina i mjeseci?

Roditelj: Moja kći ima 2 godine i 10 mjeseci.

Ja: Koliko često joj čitate slikovnice?

Roditelj: Svakodnevno čitamo slikovnice. Najčešće čitamo prije spavanja i popodnevnog odmora.

Ja: Pokazuje li Vaša kći zainteresiranost za slikovnice?

Roditelj: Pokazuje veliku zainteresiranost za slikovnice. Često postavlja pitanja vezana uz priču, „čita“ samostalno, odnosno prepričava priču samostalno. Također voli kada mijenjamo glasove kako bi određeni lik u slikovnici što bolje oponašali i odglumili. Time je priča uzbudljivija i zanimljivija djetetu. Ono što traži od nas je da odglumimo određeni dio priče.

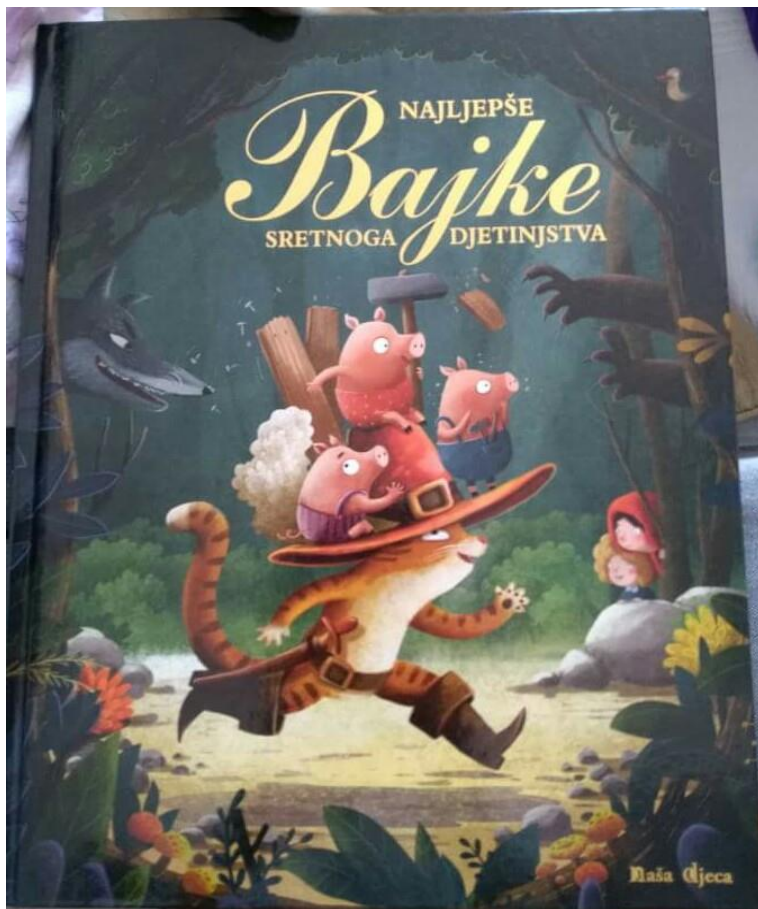
Ja: S obzirom da provodite puno vremena s Vašim djetetom čitajući slikovnice, uviđate li Vi, kao roditelj, promjene u djetetovom govoru? (Je li se obogatio rječnik djeteta?)

Roditelj: Promjene u govoru su očite. Rječnik je obogaćen i izražava se bolje od većine svojih vršnjaka. Ima velik fond riječi što pripisujem čitanju jer čitamo slikovnice od najranije dobi. Otprilike od kad je napunila 6 mjeseci. Kroz slikovnice je naučila različite pojmove, boje, a s vremenom i bolje govoriti. Sada, u malo starijoj dobi, uči o emocijama, vrijednostima i ponašanju.

Ja: Koje slikovnice joj najčešće čitate?

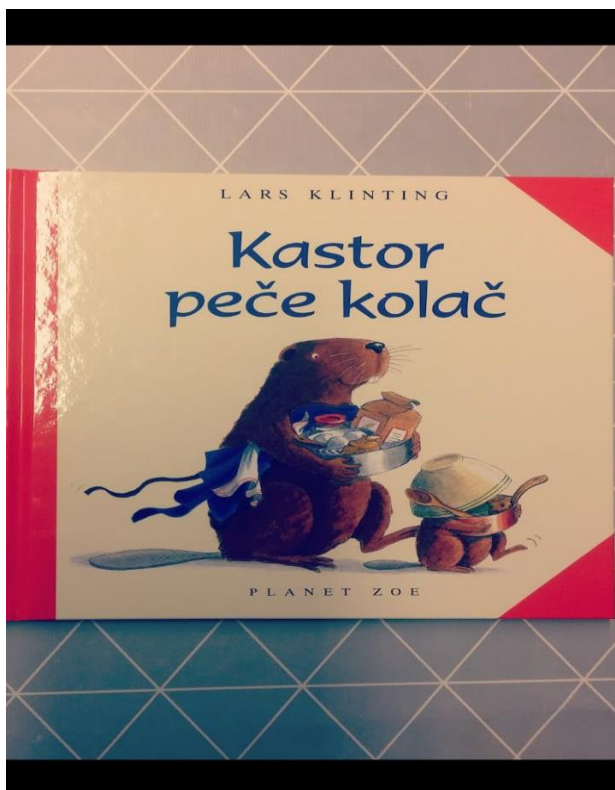
Roditelj: U zadnje vrijeme najčešće joj čitam „Najljepše bajke sretnoga djetinjstva“, „Kastor peče kolač“ od Larsa Klintinga i „Velika knjiga priča za laku noć“.

Slika 25: Najljepše bajke sretnoga djetinjstva

Slika 26: Velika knjiga priča za laku noć

Slika 27: Lars Klitting: Kastor peče kolač

7. Zaključak

Proučavajući, radeći aktivnosti s djecom, čitajući knjige i literaturu te iz razgovora s roditeljem, došla sam do zaključka o ulozi slikovnice na razvoj dječjega govora. Dječji govor treba poticati.

Djeci je bitno imati podršku od svojih najbližih, a u ovom slučaju to su roditelji. Roditelji trebaju razgovarati s djecom, poticati ih na druženje s knjigom, kasnije na čitanje knjiga, na istraživanje. Uz roditelje, bitan utjecaj pridonosi i dječji vrtić, odnosno odgojitelji. Djeca, roditelji i odgojitelji moraju imati povjerenja jedno u drugo i međusobnu podršku. Odgojitelji su ti koji potiču i uče djecu govoriti na zabavan i kreativan način.

Jedan od najboljih materijala za to je slikovnica. Slikovnica je zabavna, poučna, primjerena djeci. Djeca kroz igru uče pojmove, boje i sve ono što ih okružuje. Kroz ilustraciju i tekst, djeca povezuju pojmove i pojave, odnosno priču i ilustraciju sa stvarnim životom što ga okružuje.

Slikovnica pomaže u radu s djecom kroz čitanje, igru, osmišljavanje novih zadataka. Potiče se dječja mašta i kreativnost, a djeca će brže, bolje, jasnije, kvalitetnije i razumljivije govoriti.

Literatura

1. Bubalo, S., Zašto neka djeca stalno plaču? <http://www.djecjaposla.com/zasto-neka-djeca-stalno-placu/>: datum pristupanja mrežnoj stranici: 22. lipnja 2018.
2. Crnković, M., Težak, D. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955.godine*. Zagreb : Znanje, 2002.
3. Čudina-Obradović, M. *Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja : priručnik*, Zagreb : Golden marketing - Tehnička knjiga : Učiteljski fakultet Sveučilišta, 2014.
4. Herljević, I. *Progovori : slikovnica za poticaj razvoja slušanja i govora u djece nerazvijena govora zbog težeg oštećenja sluha, organskih smetnji (disfazija) i udruženih smetnji*, Zagreb : Školska knjiga, 1996.
5. *Kakva je knjiga slikovnica : zbornik / priredila Ranka Javor*, Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2000.
6. Majhut, B. Počeci hrvatske slikovnice. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, Vol.19 No.71 Ožujak 2013., str. 20-22.
7. Marjanović Umek, Lj., Kranjc, S., Fekonja, U., Bajc, K. (2008). The effect of preschool on children's school readiness. *Early Child Development and Care*.
8. Martinović, I., Cupar, D. *Utjecaj čitanja slikovnica na razvoj dječjeg jezika*, HRČAK: glasilo Hrvatskog čitateljskog društva 2015.
9. Martinović, I., Stričević, I. Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium: časopis za povijest i pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova IV, Vol.4 No.1 Studeni 2012., str. 36-63*.
10. Ott Franolić, M. *Čitajte djeci - kvalitetne slikovnice, svaki dan*, Moderna vremena, 2017. Dostupno na: <https://www.mvinfo.hr/clanak/citajte-djeci-kvalitetne-slikovnice-svaki-dan> Pristupljeno: 11. lipnja 2018.
11. Petrić, D., Bonta, G. i Sesvečan, M., *Igrajmo se! Čitaj mi! : priče, igre i pjesmice za bebe i malu djecu : preporuke roditeljima za poticanje rane pismenosti*, Koprivnica : Knjižnica i čitaonica "Fran Galović", 2012
12. Pitanti, M. *Utjecaj interpretativnoga čitanja na razumijevanje leksičkoga sloja teksta kod djece rane i predškolske dobi*. Dostupno na: <https://repositorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg:345/preview> Pristupljeno: 9. lipnja 2018.

13. Sizova, O. *Šest koraka u razvoju govora : program rada na razvoju govora i psihičkih funkcija uz pomoć logopdskih bajki*, Zagreb : Planet Zoe, 2010